

L'IMPORTANT ÉS PARTICIPAR

GUILLEM TURRÓ
Institució Cultural del CIC

RESUM: En aquest text volem reflexionar entorn de les implicacions antropològiques i ètiques de la famosa i poc valorada màxima: *l'important és participar*. Volem destacar el fet que es tracta d'una sentència popularitzada per Pierre de Coubertin, pedagog i pare de l'olimpisme modern. També pretenem defensar una concepció esportiva basada en l'humanisme i el *fair play*, una visió que ens permeti fer de l'esport un espai de construcció educativa i axiològica, un procés de realització personal, moral i social. Es tracta de recuperar una tradició molt antiga, esplèndidament resumida en el *mens sana in corpore sano* de Juvenal, que ens pugui permetre apostar per un estil de vida basat en una formació integral i per una moral de l'esportivitat. **PARAULES CLAU:** humanisme, *fair play*, Coubertin, esportivitat, Cagigal

---

248

The main thing is to take part

ABSTRACT: This text helps us to understand anthropological and ethical implications of the famous statement "The main thing is to take part". In fact, Pierre de Coubertin, educationalist and founding father of modern Olympics, popularized this statement. Moreover, the text gives support to the sporting ideals based upon humanism and fair play; consequently sport must entail new axiological and educational frameworks such as fulfilling personal, social and moral goals. Juvenal's *mens sana in corpore sano* summarizes restoration of sporting morals in our lifestyle.

KEY-WORDS: humanism, fair play, Coubertin, sportsmanship, Cagigal

La màxima que encapçala aquest article va sorgir per primer cop la vigília de l'obertura dels Jocs Olímpics de Londres (1908), concretament en el transcurs de l'ofici religiós celebrat a la catedral de Saint Paul. En el sermó que va realitzar a participants i autoritats, el bisbe anglicà Ethelbert Talbot va pronunciar unes paraules històriques, moltes vegades atribuïdes erròniament a Coubertin: "En aquests Jocs, més que guanyar, l'important és participar, com en la vida és més transcendent la manera com es lluita que la victòria que es pugui aconseguir." El que va fer el pedagog francès, sempre sensible a les influències, fou citar les paraules del religiós nord-americà,

adaptar aquesta idea per la seva fondària humanística. D'aquesta manera, no trigaria gens a convertir-la en un altre dels grans lemes de la seva pedagogia olímpica, i la utilitzaria en moltes de les seves intervencions: "L'important és participar, més que no pas vèncer."¹ La frase sintetitzava perfectament l'esperit humanista que sempre va defensar Coubertin: l'essència de l'esport no es troba en el fet de guanyar, sinó en el fet de lluitar per la victòria.

Malgrat que la lògica esportiva està marcada per la victòria i la derrota, no hauríem de perdre de vista que no podem caure en l'error de convertir l'afany de guanyar en l'únic argument de la nostra activitat esportiva. En l'esport, així com en la vida, el més important és lluitar per fer realitat els nostres objectius, tal com diu Coubertin: "El deshonor no consistirà a ser vençuts sinó a no lluitar."² És quan lluitem fins al final que la derrota es converteix en victòria i els esportistes en herois; és impropri de l'esportista acceptar la derrota sense haver lluitat. Com va dir Thomas Carlyle: "pot ser un heroi tant el que triomfa com el que sucumbeix, però mai el que abandona el combat." Perdre no significa no arribar al primer, sinó no participar: molt pitjor que caure derrotat és rendir-se, donar-se per vençut abans que s'esgoti el temps reglamentari. La moral esportiva dóna molta importància a l'esforç, a posar-se a prova en una confrontació entre adversaris que es valoren mútuament. Només d'aquesta manera hom podrà perdre dignament i la derrota serà honorable.

Segons l'esperit esportiu de Coubertin, el més important no serà guanyar sinó participar, comptarà més l'esforç que no pas la victòria. Més important que el triomf és la lluita; el més fonamental no és la victòria, sinó haver lluitat amb noblesa i dignitat, haver persistit en l'esforç sense rendir-se ni abandonar. Com diu Villena: "Quien ganó lleva indeleblemente la única corona, pero los participantes (ennoblecidos por el ejercicio mismo) se presentan como afines y hermanos... No hay falsa bondad ni modestia ridícula: quien triunfó porta el cetro, pero el *participar* es ya una distinción, una manera de ser similar en la dignidad: un auténtico compañero. En el deporte existe el *mejor*, pero no hay clase social ni privilegios."³

La competició porta a establir inequívocament una diferència entre els adversaris, una distinció entre el vencedor i el vençut, entre

¹ Com diu Cagigal: "Pocas frases se hallarán tan repetidas y tan poco entendidas en la práctica como: «Lo importante de los juegos olímpicos no es vencer, sino participar»." a J.Mª. CAGIGAL, *Obras Selectas. Vol. II.* p. 452.

² P. de COUBERTIN, *Ideario olímpico. Discursos y ensayos.* p. 23-24.

³ L. A. de VILLENA, «Encomio del deporte» en *ABC.* 22-2-1986. p. 38.

l'èxit i la derrota. Qualsevol esportista sap molt bé que la victòria i la derrota són dues grans dimensions de l'esport; que no es pot guanyar sense perdre, que per vèncer cal córrer el risc de caure derrotat, que guanyar i perdre són realitats inseparables i interdependents. No endebades, saber perdre i saber guanyar serien dues cares de la mateixa moneda. Poder guanyar pressuposa poder perdre; si volem guanyar, hem d'entendre i acceptar la possibilitat de la derrota. L'esportista imbatut sap que arribarà un dia que haurà d'acceptar de bon grat la derrota. Com va dir Michael Jordan: "He fracassat una i altra vegada en la meua vida, i per aquest motiu he triomfat".

Això no significa que l'esportista no participi amb el desig de guanyar. No existirà la competició esportiva sense una voluntat de victòria, en l'esport es busca dilucidar qui és el millor. Un esportista és un individu que no abandona el seu caràcter competitiu i lluitador. La cultura esportiva es troba definida per l'obligació de voler guanyar, per l'anhel de no deixar de millorar, pel *Citius, Altius, Fortius*. Cada competidor està determinat a fer tot allò humanament possible i moralment admissible per endur-se la victòria. Un encontre esportiu és primer de tot una relació de forces i de poder a partir de la qual cada jugador o equip espera sortir-ne vencedor. Però això no ha de ser un motiu per a considerar-se l'ésser més desgraciat del món si finalment no es guanya. La intrascendència lúdica treu dramatisme a la derrota esportiva, la frustració desapareixerà amb el temps. Cal pensar que tot ha estat un joc i que la vida (els estudis, la família, el treball o les relacions personals) continua. Ser esportista és aprendre a saber perdre; l'esport ens ensenya a caure derrotats, a acceptar els nostres límits i a lluitar per superar-los. Com dirà Cagigal referint-se a l'esport: "Después de ser derrota, enseña sin acritud el lenguaje realista de la propia limitación".⁴ Hem d'intentar jugar pel pur plaer de jugar, que la victòria tingui una importància secundària. El que realment compta és haver competit noblement, que la decepció per la derrota no ens ensorri i acabi amb les nostres il·lusions.

Més important que no pas guanyar o perdre és la manera com hem jugat, que la victòria sigui més interna que externa. El fracàs no radica a caure derrotat, sinó a haver renunciat a lluitar. Fracassar significa no entregar-se amb cos i ànima, rendir-se o claudicar abans d'hora, sucumbir a mans del derrotisme. L'esperit esportiu també consisteix a intentar-ho una i altra vegada, a no donar-se fàcilment per vençut. L'únic fracàs consisteix a retirar-se prematurament; els

---

⁴ J. M^è. CAGIGAL, *Obras Selectas*. Vol. II. p. 460.

fracassats són aquells que tenen tanta por de no guanyar que ni tan sols ho intenten. La veritable derrota consisteix a renunciar a lluitar, a deixar de banda l'esperit combatiu, a no entregar-nos fins al límit de les nostres possibilitats. Tot esportista que lluita i s'esforça pot sentir-se legítimament orgullós ha après que la victòria no pot ser l'única motivació de l'esport. Com dirà Coubertin: "La vida és simple perquè la lluita és simple. El bon lluitador retrocedeix però no abandona. Es doblega, però no renuncia. Si allò impossible s'aireca davant seu, es desvia i va més lluny. Si li falta l'alè, descansa i espera. Si és posat fora de combat, anima els seus germans amb la paraula i la seva presència. I, fins i tot, quan tot sembla enfonsar-se davant seu, la desesperació mai l'afectarà."⁵ Resulta evident que tota aquesta manera d'entendre l'esport es trobaria íntimament vinculada amb la noció de *fair play*.

Els triomfadors lluiten i s'esforcen per aconseguir les seves metes. Només aquells esportistes que creuen en la victòria continuen lluitant, la seva actitud *combatiu* no decreix. En aquest sentit, podríem distingir entre l'*agressivitat positiva*, necessària per al desenvolupament de l'activitat esportiva perquè permet col·locar l'organisme en un estat de tensió adequat per poder obtenir un bon rendiment, i l'*agressivitat negativa*, basada en la falta de respecte a les normes, en una conducta violenta i antiesportiva. Des d'aquest punt de vista, l'*agressivitat* és necessària per a una bona praxi esportiva, sempre que sigui controlada i regulada.⁶ La clau de l'esport és competir i lluitar amb totes les nostres forces, sempre respectant unes determinades regles, per mirar d'assolir una meta; en cas de caure derrotat, caldrà tornar-ho a intentar.

Els grans campions saben que per guanyar cal primer perdre, que s'ha d'experimentar l'agonia de la derrota per poder assaborir més tard l'èxtasi de la victòria. Cal saber que, per tenir èxit, hem de fracassar abans, que la derrota ens obre les portes de noves oportunitats. Una de les claus de l'èxit és superar aquella por al fracàs que moltes vegades ens impedeix assolir els nostres objectius. L'única lluita que es perd és la que s'abandona; el qui fracassa és aquell que no ho intenta. Tot parafrasejant Coubertin, podem afirmar que, si es lluita i s'aconsegueix la victòria, s'ha guanyat i, si lluitant no es venç, també s'ha guanyat. Tal com va dir Gandhi: "la nostra recompensa es troba en l'esforç i no en el resultat. Un esforç total és una victòria completa."

---

⁵ C. DURÁNTEZ, *Pierre de Coubertin. El humanista olímpico*. p. 56.

⁶ M. GUTIÉRREZ, *Valores sociales y deporte*. p. 89-90.

És evident que l'anhel de victòria forma part de l'ideari olímpic, que el triomf és la coronació que desitja assolir tot esportista. És palès que sense competitivitat no hi ha esport, que el seu propòsit és aconseguir la victòria respecte l'oponent. En paraules de López: "El deporte se puede definir por una serie de características y la primera de ellas no es el ejercicio físico, sino la competición, la lucha, el agón."⁷ Aquesta serà una idea que es mantindrà des de la concepció esportiva de l'antiga Grècia. Ha de quedar clar que l'aspiració al triomf és inherent a la pràctica esportiva, que en tota carrera esportiva hi batega el desig de victòria. La disputa aferrissada en les competicions es traduirà en uns guanyadors i uns perdedors. Podem afirmar que un partit nul, sense vencedor ni vençut, es contradiu amb la lògica esportiva, per la mateixa raó que la competició busca determinar el millor. En paraules de Domínguez: "Pese a la evidencia de los cambios, los aspectos básicos inherentes a la competición permanecen inmutables a través de la historia. Aunque el eco social –variable según los lugares, contextos o épocas– o las consecuencias –igualmente visibles– puedan modificarse, el hecho es que el umbral que separa la victoria de la derrota continúa siendo el punto de inflexión determinante de toda actividad físico-competitiva."⁸

252

Però Coubertin subratllarà la importància d'aprendre a acceptar la derrota com un element intrínsec de la vivència esportiva. El bon esportista conviu amb la derrota, aquesta és part intrínseca de la seva praxi. També és veritat que no totes les derrotes tenen el mateix significat, que algunes tenen més pes que d'altres: algunes, molt especials i profundes, deixen una ferida que triga molt a cicatritzar-se. El valor de la derrota depèn en bona manera de l'autoexigència i de les expectatives que s'hagi plantejat l'esportista. Però el bon esportista és plenament conscient de la impossibilitat que tothom pugui sortir vencedor. Com diu Cagigal: "Quien compite es derrotado. Quien adquiere el hábito de la competición adquiere el aprendizaje de la derrota."⁹

El veritable esportista es torna comprensiu respecte de la victòria i la derrota, l'esportista autèntic rebutja frontalment els mitjans il·lítics o violents per obtenir el triomf final, es nega a practicar una conducta antiesportiva envers els adversaris. Això significa que participar és el més important, que en una competició esportiva es

---

⁷ DDAA, *Olimpismo y Fair Play*. p. 59.

⁸ J. L. DOMÍNGUEZ, *Reflexiones acerca de la evolución del hecho deportivo*. p. 42.

⁹ J. M^a.CAGIGAL, *Deporte, pedagogia y humanismo*. p. 34.

valora la manera de competir tant o més que el resultat. D'aquesta manera, trobarem el *fair play* de la mà del jugador que respecta les regles encara que no acabi guanyant. Tal com diu Arnold referint-se a l'esportivitat: "la *manera* en què es realitza l'esport no és menys important que el seu resultat si és que han d'estimular-se i mantenir-se els sentiments amistosos i fraternals."¹⁰ Els competidors han de lluitar i guanyar respectant en tot moment l'esperit esportiu: la manera de guanyar és tant o més important que la mateixa victòria, i seran els mitjans els que, en darrera instància, acabaran justificant els fins.

La nostra predisposició i actitud serà determinant de cara a valorar la nostra actuació com a esportistes. Si ens atenim al *fair play*, la finalitat de la victòria no justifica els mitjans utilitzats per aconseguir-la, ans al contrari, són els mitjans els que legitimen la finalitat. Si hem jugat esportivament, el resultat esportiu, sigui quin sigui, mereixerà una valoració positiva. Com diu Guitérrez: "El deporte no es nada sin la competición y la competición producirá un ganador. Sin embargo, la verdadera recompensa es la recompensa intrínseca obtenida al hacer un buen juego. Sin el juego limpio y el respeto al contrario, como ser humano, la confrontación no tiene sentido. Sin las reglas comunes y de justicia la competición pierde su verdadero significado."¹¹

253

L'element que més amenaça el *fair play* és l'excessiva preponderància que actualment s'atorga a la victòria, font de prestigi per al participant, entitat esportiva, federació o estat; un triomf que també podrà suposar importants avantatges econòmics, polítics o socials. L'ètica del *fair play* entra en contradicció amb una mentalitat cada cop més estesa que propugna que l'únic important és guanyar, obtenir resultats en forma de victòria. Això vol dir que l'èxit justifica qualsevol mitjà –deshonest o injust– que utilitzem per aconseguir-lo (Maquiavel), que no hi ha terme mitjà entre la victòria o la derrota. Com va dir Vince Lombardi, un exentrenador de futbol americà, guanyar no és el més important, sinó l'única cosa que importa. Segons aquest punt de vista tecnocràtic, l'altre no serà respectat en la seva condició de persona, sinó que serà vist únicament com un obstacle que cal superar perquè s'interposa en el nostre camí per arribar a l'èxit; segons això serà lícit aconseguir la victòria gràcies a mitjans bruts i immorals. En paraules de Simon: "Si voy a ser un buen contrincante, debo situar mi éxito por encima

---

¹⁰ P. J. ARNOLD, *Educación física, movimiento y curriculum*. p. 62.

¹¹ M. GUTIÉRREZ, *Valores sociales y deporte*. p. 100.

del de mi adversario. Es más, el contrario se convierte simplemente en un obstáculo a vencer y, de hecho, es deshumanizado. Además, si el éxito se identifica con ganar y el fracaso con perder, la importancia del proceso a través del cual se establecen los resultados (el proceso competitivo) disminuye considerablemente. Los resultados son lo único que importa."¹²

Mirant-nos les coses des d'una perspectiva més general, hauríem de recordar que la derrota és consubstancial a la condició humana. Ningú podrà negar que al llarg de la vida se succeeixen les derrotes i els fracassos, que durant l'existència moltes il·lusions i esperances aniran quedant sepultades. Com diu Laín Entralgo: "Al término de todos los empeños personales –hasta en los más logrados, hasta en los más desastrosos– una singular mixtura de posesión y decepción nos aguarda. En la aceptación del fracaso se halla la más fina autenticidad del hombre, afirma Jaspers. Completando esa honda e innegable sentencia, yo diría que el hombre es auténticamente hombre cuando ha sabido hacer suyos a la vez el logro y el fracaso con que siempre topa al término de sus más personales empresas."¹³

254

Cal aprendre a fer compatibles la lluita i el desig de victòria amb el respecte i la convivència amb els altres. És evident que tots els esportistes lluiten per una medalla, que el seu objectiu ha de ser evitar la derrota. És impossible competir veritablement sense aspirar amb totes les nostres forces a la victòria. Com molt bé diu Cagigal, una cosa és el desig de victòria, inherent a tota competició esportiva, i una altra, la voluntat de guanyar per damunt de tota consideració moral. Cal lluitar per la puresa de la victòria, però, si finalment arriba la derrota, no es pot oblidar que el veritablement important és haver participat. En paraules del mateix Cagigal: "El simple «participacionismo» sin afán de victoria, del que tanto se ha abusado últimamente, es contrario a la superación y desafío propios del deporte. Sería una especie de «pasotismo». Y la actitud deportiva es diametralmente opuesta al pasotismo. «Saber perder» es humanamente enriquecedor cuando se ha aspirado intensamente a ganar; si no se aspiraba a la victoria, aceptar la derrota no tiene valor."¹⁴ Quan els esportistes deixen d'intentar guanyar i es comporten de manera negligent, l'esport perd la seva *ratio essendi*. Es tracta de lluitar intensament per la victòria i alhora estar preparats

---

¹² C. R. TORRES; D. G. CAMPOS (comps.), *¿La pelota no dobla? Ensayos filosóficos en torno al fútbol*. p. 152-153.

¹³ P. LAÍN ENTRALGO, *Sobre la amistad*. p. 169.

¹⁴ J. M^a. CAGIGAL, *Obras selectas*. Vol. III. p. 922-923.

per acceptar la derrota. En pròpies paraules d'aquest gran estudiós de l'esport: "Quien voluntariamente acepta la posibilidad de una derrota –eso es una virtud de todo deportista– lleva consigo un pulmón de repuesto para aguantar la vida."¹⁵

En aquest sentit, podem veure l'esport com una metàfora de la vida, com diu Verdú: "La competición entre los equipos, entre los tenistas, entre los corredores, recrea la lucha que mantenemos contra los demás y sus potencias, contra nosotros mismos y nuestras flaquezas. (...) Cada competición deportiva es un relato moral transferible a los ámbitos de nuestra convivencia y nuestra lucha. El éxito y el fracaso se encuentran agazapados en el tiempo y el espacio fijos."¹⁶ De la mateixa manera que no hi ha esport sense vencedors i vençuts, èxit i fracàs acompanyarien l'existència humana al llarg de la vida. En paraules de Cagigal: "«Saber perder» y, con perspectiva educativa, «enseñar a saber perder» no significan necesariamente derrotismo ni fatalismo. Los verdaderos triunfadores en la humanidad no han sido siempre los vencedores, sino los que han asumido plenamente su condición humana. Y ésta lleva al hombre, desde que nace, al llanto, al dolor, a la frustración."¹⁷ Ens hem d'emmirallar en l'atleta que no es dóna per vençut i que, per això mateix, lluita fins al final. Però també convé tenir present que el bon esportista és el qui assumeix humilment i responsablement la victòria. L'esportista exemplar és aquell que accepta i supera la derrota, el qui és capaç d'assimilar-la positivament, el qui no desconeix que hi ha derrotes que es poden viure com una gran victòria. No endebades, Borges va deixar escrita la frase següent: "La derrota tiene una dignidad que la victoria no conoce."

El bon esportista és aquell que viu la derrota com un missatge revitalitzant, qui no desconeix que, per guanyar, cal primer saber encaixar la derrota. En paraules de Coca: "Perder cuando se reconoce la superioridad del contrario o la propia incapacidad duele pero no traumatiza, puesto que se admite la justicia del resultado."¹⁸ Els grans esportistes no desconeixen que el fracàs posa a prova la nostra força de voluntat, que l'esport ens ensenya lliçons importants per tal de millorar personalment, que la derrota pot ser humanament beneficiosa: a voltes necessitem perdre si volem aprendre a guanyar.

---

¹⁵ J. M^a. CAGIGAL, *Deporte: espectáculo y acción*. p. 45.

¹⁶ V. VERDÚ, *El éxito y el fracaso. El sentido de la vida*. p. 80-81.

¹⁷ J. M^a. CAGIGAL, *Deporte: espectáculo y acción*. p. 46.

¹⁸ S. COCA, *El hombre deportivo*. p. 148.

D'aquesta manera, podrem viure l'esport com un aprenentatge vital de primer ordre, en paraules de Cagigal: "El deporte es un juego competitivo. Como competición es entrenamiento para la competencia vital. Como juego es aprendizaje imperceptible, espontáneo, de esa competencia. Quizá sea el más provechoso de los juegos y la menos trágica de las competiciones."¹⁹

L'heroi autèntic és l'home que cau i es torna a alçar, que pateix la derrota no com un final, sinó com una motivació per seguir endavant. Deia Churchill que l'èxit és aprendre a anar de fracàs en fracàs sense perdre l'entusiasme. Només en aquest cas la derrota serà un premi i no un motiu de frustració. Únicament aleshores haver fracassat intentant aconseguir el premi equivaldrà a una victòria. Serà quan haver perdut equivaldrà a haver guanyat, és a dir, a haver triomfat gràcies a l'actitud amb què s'ha participat i competit. En paraules de Petrus: "Es necesario que el deporte escolar recupere la derrota como elemento positivo, no depresivo. Aceptar la derrota es asumir los valores necesarios para el desarrollo de la persona. Es aceptar la realidad, es admitir y aprender de los errores, es superarse personalmente, es aceptar las propias limitaciones y es también conocer los valores del contrario. Perder deportivamente, perder sin frustración y violencia es tanto o más importante que ganar."²⁰

256

Encara que la victòria i la derrota siguin dues cares de la mateixa moneda, l'esport ens pot ensenyar que la decepció pot esdevenir satisfacció i goig personal, que el sentiment d'orgull de l'esportista no podrà ser qüestionat per ningú. No només hem d'aprendre a fracassar, també hem d'aprendre del fracàs; cal evitar que la derrota ens paralitzi i ens afebleixi. Només d'aquesta manera l'esport podrà ser entès com un ensenyament vital, com una valuosa lliçó per créixer humanament i reeixir en el drama agònic de la vida. Podem afirmar que l'esport ens prepara per a una vida on la lluita mai desapareixerà del tot. En paraules de Cagigal: "En realidad, el juego deportivo es un trasunto de la vida. Competencia con victorias y derrotas. Pero hay una diferencia: en la vida la competición es demasiado seria. Las derrotas dejan amargura. Nos jugamos cosas demasiado importantes muchas veces. En el juego, por el contrario, no hay normalmente consecuencias amargas."²¹

Un dels valors suprems de l'esport serà justament l'*esperit esportiu*, una expressió que seguim fent servir i que va associada a l'entusi-

---

¹⁹ J. M^a. CAGIGAL, *Obras Selectas*. Vol. II. p. 455.

²⁰ DDAA, *Olimpismo y Fair Play*. p. 20.

²¹ J. M^a. CAGIGAL, *Deporte, pedagogía y humanismo*. p. 34.

asme i l'entrega, a l'amplitud de mires i el sentiment de justícia, però també a la fraternitat i l'autocrítica. L'esperit esportiu té molt a veure a saber guanyar i saber perdre, un dels principis morals que l'esport ens ha de transmetre és el respecte a les victòries dels altres, la tolerància respecte de les nostres derrotes. Manel Estiarte va dir que més important que no pas guanyar era haver tingut l'oportunitat de participar, haver lluitat fins al final per obtenir una victòria. El gran esportista acaba recordant tant les alegries com les decepcions: si guanyar i perdre són part del joc, el més important serà participar, tenir la possibilitat de viure intensament les victòries i les derrotes. Tal com diu Cagigal, la deshumanització de l'esport es produeix quan subordinem l'ésser humà al rècord o al triomf, quan es deixa de banda l'essència humanista de la competició esportiva, quan, donant excessiva importància a la victòria, deixem de banda l'esforç i l'entrega com a valors propis de l'esportista. En paraules de Solar: "Si la persona es el objetivo y el deporte el precio, el sacrificio del alto rendimiento está justificado, en una base pedagógica. Si el objetivo es la marca, o el éxito y el ser humano el precio a pagar, habremos confundido, en base a intereses económicos o de otro tipo, objetivos y medios."²² Coubertin ens dirà que l'objectiu de l'esport no es troba en la marca, el registre o el resultat, sinó en la formació humana, en el creixement moral, en la manera com l'esport pot convertir-nos en persones millors. El més important és competir i lluitar sabent que guanyar no ha de ser l'únic important, que cal viure el duel esportiu amb intensitat i noblesa. Només d'aquesta manera l'esport podrà formar-nos com a persones.

En aquest sentit, Cagigal defensarà una pedagogia del fracàs, un aprenentatge que ens permeti afrontar les sacsejades de la vida, aprofitar el fracàs com un element educatiu, com ens dirà aquest autor: "La mejor herencia que puede dejar un padre a su hijo o un educador a su discípulo es la firmeza de aspirar al triunfo y la capacidad de asimilar la derrota."²³ Saber perdre significa acceptar esportivament la derrota, tolerar les desfetes sense amargor, no acusar els altres ni buscar excuses; no fer mala cara, saludar i felicitar sincerament el guanyador, comportar-se amb elegància i

---

²² L.V. SOLAR, *Pierre de Coubertin. La dimensión pedagógica: la aportación del movimiento olímpico a las pedagogías corporales*. p. 265.

²³ J. M^a. CAGIGAL, *Obras Selectas. Vol. II*. p. 454 Com diu Cagigal: "Si nuestra vida puede reducirse a un 50 por 100 de triunfos y un 50 por 100 de fracasos, la más sólida pedagogía sería aquella que descubriese al hombre la manera de aprender a vivir correctamente el aspecto más doloroso de su propia vida, su media existencia de fracaso." a *Ibíd.*, p. 439.

comprensió empàtica: totes aquestes característiques hauran d'estar presents en l'autèntica praxi esportiva. Per contra, convertir l'esport en un negoci moltes vegades equival a fer tot el possible, encara que sigui en detriment dels codis legals o morals, per tal d'aconseguir l'èxit i la victòria. Fer de l'esport un instrument on es posen en joc poderosos interessos socials i econòmics dificultarà la realització de l'ideal ètic que pregona la filosofia olímpica.

L'experiència del triomf és desitjada per tots els esportistes. No hi ha ningú que no busqui assaborir les agradables sensacions de la victòria; cal reconèixer que moltes derrotes van associades a un sentiment d'infelicitat. Però, malgrat saber que la victòria és dolça i la derrota amarga, hauríem d'aprendre a assumir el fracàs i la frustració. Conviure amb la decepció provocada pel no-compliment d'unes expectatives serà molt important des del punt de vista de l'*ethos* esportiu. Els veritables esportistes assumeixen la probabilitat de la derrota, en les seves ments sempre hi ha la possibilitat de caure derrotat davant d'un rival més poderós, més ràpid o més hàbil. Tal com s'ha dit: "Como acabamos de ver, el acto deportivo por excelencia es el enfrentamiento agonal, la competición perfectamente estructurada mediante un sistema de reglas que requiere de un desenlace en el que para que haya un triunfador es imprescindible la existencia de un perdedor."²⁴

258

Només creient en el valor formatiu de la derrota, l'esport pot convertir-se en una gran escola per a la vida. Cal aprendre a superar la frustració que provoca el fracàs, cal mirar el futur quan els objectius no s'hagin acomplert. La grandesa humana es troba en el fet de caure i tornar-se a aixecar, a acceptar les derrotes esportivament. Del que es tracta és d'aprendre dels errors, treure algun profit de la derrota, evitar que les desfetes es converteixin en un fracàs anorreador. Cal aprendre de l'esportista que segueix intentant-ho, que no deixa de plantejar-se nous reptes i objectius. Ho expressa magníficament Cagigal: "De las derrotas, del sentimiento de inferioridad derivado de ellas –usando terminología del genial psicólogo Alfred Adler–, cuando no cristalizan en frustración permanente, se produce la reorganización de fuerzas personales; y ahí está el principio de la superación. La derrota significa enriquecimiento de la persona. La derrota lúdica del deporte facilita esta asimilación. Por eso, una de las mayores tareas que compete a los responsables del deporte es que éste no pierda su sentido lúdico; cosa que, por desgracia, y por

---

²⁴ M. GARCÍA FERRANDO-N. PUIG-F. LAGARDERA (comps.), *Sociología del deporte*. p. 81.

diversos conductos, está sucediendo en nuestro tiempo, llevando al deporte, en general, a un sentido de negocio, de prestigio, que le aleja del primer objetivo."²⁵

Cal reconèixer que la voluntat de guanyar és inherent a l'ésser humà, que en nosaltres hi ha fortament arrelat un instint competitiu. Però això no obsta que hàgim d'aprendre a superar la por a perdre, que rebutgem aquells que practiquen esport amb la mirada posada únicament en la meta victoriosa. Aconseguir el triomf en qualsevol empresa vital suposa afrontar riscos, donar un pas del conegut al desconegut i moltes vegades acabar plantant cara a la derrota. Tots sentim el desig de triomfar, però no hem d'oblidar que el desafiament és un dels factors clau de les experiències reeixides, que no hi ha esport sense la valentia que ens impulsa a arriscar-nos a poder perdre. En paraules de Simon: "Finalmente, el modelo de la búsqueda de la excelencia a través del reto implica que el proceso competitivo, no solamente el resultado del mismo, es importante. Dicho proceso constituye una evaluación mediante la cual los adversarios aprenden sobre sí mismos y sobre su deporte. De hecho, como lo indican los entrenadores muy a menudo, la mayoría de las veces se puede aprender más cuando se pierde que cuando se gana. Lo que es más importante aún, el proceso de enfrentar una prueba se puede ver como algo valioso en sí mismo. Un buen competidor disfruta de la presión de la prueba y quiere estar en una situación donde sea exigido al límite de sus capacidades mientras busca la excelencia."²⁶

259

És veritat que competir i guanyar provoquen una satisfacció intensa, però també ho és que tenim por de fracassar, que creiem que perdre és una experiència negativa, duradora i punyent que cal eludir. Fins i tot, les seves conseqüències poden ser nefastes, el fracàs pot deixar una marca molt profunda. Però, malgrat tot, hem d'esforçar-nos a superar les derrotes i mirar endavant, a sobreposar-nos al fracàs i seguir lluitant. Creiem que hem d'aprendre a digerir la derrota, evitar el desànim i no sucumbir a la desfeta; cal perseverar i seguir esforçant-nos per assolir els nostres objectius. Encara que moltes experiències de fracàs poden arribar a bloquejar els nostres millors impulsos vitals, també podem arribar a extreure'n conclusions positives. Com diu Arnold: "Cal advertir que, des del punt de vista del desenvolupament personal, a vegades s'aprèn

---

²⁵ J. M^a. CAGIGAL, *Deporte: espectáculo y acción*. p. 47.

²⁶ C. R.TORRES; D.G. CAMPOS (comp.), *Op. cit.*, p. 159.

més perdent que guanyant.”²⁷ El fracàs també pot arribar a ser una extraordinària motivació per a l’èxit, un motiu per jugar encara millor, com diu Cagigal: “La derrota es la síntesis frente a la tesis de obtener la victoria. En una personalidad preparada, esta antítesis desencadena nuevas energías, descubre insospechadas habilidades, abre horizontes, ordena una reestructuración de mecanismos, enriquece las diferenciaciones, de todo lo cual sale la personalidad robustecida. Se ha producido la fecunda síntesis.”²⁸

Hem de tenir en compte que, mentre la victòria i la derrota esportives són nocions constatables objectivament, l’èxit i el fracàs són vivències o experiències subjectives. També caldria distingir entre l’experiència del fracàs i el sentiment del fracàs. Cal aprendre a relativitzar el fracàs, adonar-nos que el que semblava una derrota pot ser transformat en un aprenentatge positiu. L’esportista ens pot ensenyar a treure lliçons de les victòries i les derrotes, l’esport pot ajudar-nos molt en el procés d’acceptació de la derrota com a camí de superació. Cal reconèixer que, en un fracàs ben digerit, hi pot haver les claus d’un futur èxit, tot regenerant el desig de seguir lluitant per assolir l’objectiu triat. Com diu Cagigal: “Basta que esté presente alguien que sepa orientar pedagógicamente las competiciones deportivas para que, tras la derrota, se establezca una reestructuración de energías personales y de grupo y se afronte con nueva fuerza, nuevo enriquecimiento, la próxima competición. Así, sin darse cuenta, se aprende a vivir.”²⁹

260

Com dirà el mateix Coubertin: “Retinguem, senyors, aquestes paraules. S’estenen a tots els camps per formar la base d’una filosofia serena i sana. L’important a la vida no és el triomf, sinó el combat; l’essencial no és haver vençut, sinó haver lluitat bé. Estendre aquestes idees és preparar una humanitat més valenta, més forta i, per tant, més escrupolosa i més abnegada.”³⁰ Tot parafrasejant aquest pedagog francès, podem dir que el deshonor no consisteix a ser vençut, sinó a negar-se a participar. També hauríem d’aprendre a interessar-nos més per l’emoció plaent de la lluita i no tant per la victòria final. Aquesta idea formarà part del nucli de la seva concepció humanista, considerant-la una eina excel·lent per a ensenyar-nos a lluitar en la vida. Segons Coubertin, cal elogiar i premiar el

²⁷ P. J. ARNOLD, *Educación física, movimiento y currículum*. p. 85.

²⁸ J. M^a. CAGIGAL, *Obras Selectas*. Vol. II. p. 454.

²⁹ J. M^a. CAGIGAL, «Ocio y deporte» en *Citius, Altius, Fortius. Estudios Deportivos*. p. 105.

³⁰ P. de COUBERTIN, *Ideario olímpico. Discursos y ensayos*. p. 38-39.

guanyador, però també cal respectar i admirar qui lluita noblement per la victòria, qui s'esforça fins al final per obtenir el triomf.

El sentiment i la possibilitat de la derrota acompanya en tot moment la pràctica esportiva. La derrota forma part del joc, perdre és un dels components fonamentals de l'esport: la competició sempre planteja un ordre de vencedors i vençuts. Només pot guanyar un participant, la resta s'hauran de conformar amb una posició secundària. Per aquest motiu, serà molt important que els més joves aprenguin a saber perdre. En paraules de Petrus: "Ganar es importante, pero también lo es que nuestros preparadores y entrenadores del deporte escolar hagan pedagogía del perdedor. Miles de jóvenes deportistas salen derrotados cada semana como consecuencia de la lógica del deporte que practican. Recordemos que son más los perdedores que los ganadores. Y no olvidemos que la derrota también educa, posiblemente más que la victoria cuando ésta viene de la mano de la obsesión competitiva, de la violencia como recurso o de no respetar el derecho que todo niño o niña tiene a hacer deporte."³¹

Com ja hem vist anteriorment, ser esportista comporta el reconeixement dels límits, enfrontar-se amb la impotència, acceptar que és extraordinàriament difícil quedar primer, que és un greu error absolutitzar la victòria, que el més intel·ligent serà desdramatitzar la competició esportiva. Tal com diu Cagigal: "Si la principal contribución humana del deporte está en su falta de gravedad, el camino hacia un deporte depurado es que éste deje de ser demasiado serio, pierda solemnidad, se sacuda cuanto antes de los tintes de tragedia social que está adquiriendo. El deporte está llamado a ser una reposición de vida social."³² Massa sovint un partit guanyat o perdut pot convertir-se en el moment més important de la vida de determinats esportistes i de moltes altres persones que els segueixen. Això passa quan l'esport és molt més que un joc, quan els factors polítics, econòmics o socials li donen una transcendència extraordinària, i el converteixen en un fet d'importància crucial. L'esport hauria d'anar abandonant una excessiva serietat que adúltera el seu veritable sentit lúdic, una solemnitat tràgica basada a portar massa lluny el triomfalisme de la victòria i el dramatisme de la derrota. En aquest sentit, caldria recordar positivament un fet protagonitzat per l'exseleccionador francès de futbol, Michel Hidalgo. Després de caure derrotats enfront d'Itàlia a la Copa del Món del 1978 i

---

³¹ DDAA, *Olimpismo y Fair Play*. p. 19-20.

³² J. M^a. CAGIGAL, *Obras Selectas*. Vol. II. p. 953.

amb l'objectiu de desdramatitzar la situació, va adreçar-se als seus jugadors amb aquestes paraules: "El futbol segueix essent un joc, una desfeta no és pas una catàstrofe nacional."³³

No encaixar correctament la derrota és una actitud blasmable, impròpia d'un autèntic esportista. Cal saber perdre, admetre la possibilitat de la derrota, reconèixer amb lleialtat i sense animositat els mèrits de l'adversari, com diu Cagigal: "En la frase «saber perder» se esconde algo mucho más profundo que una simple actitud de elegancia. Saber perder es, en definitiva, poder aguantar el encrespado oleaje de la vida. Es estar capacitado para entender la media parte más dificultosa de la vida."³⁴ També hem d'aprendre a abandonar la postura prepotent del qui creu que la victòria serà permanent i eterna. En paraules de Simon: "Estas consideraciones son suficientes para demostrar que ganar no lo es todo y que los buenos competidores pueden hacer frente y responder a los retos del deporte, y que todos los competidores pueden ser exitosos en un sentido importante que va más allá de perder o ganar. El deporte competitivo, concebido como búsqueda mutua de la excelencia a través del reto no es un juego de suma cero; tanto el ganador como el perdedor pueden competir bien y tener muchos motivos de orgullo."³⁵ Com diu Mercé: "Es pot afirmar que l'Olimpisme és la metàfora del triomf de l'home sobre si mateix. Una desfeta en els Jocs mai no ha estat exemple de fracàs. Només participar-hi ja és un triomf. La seducció de l'Olimpisme embolcalla sempre qui el serveix. Aquest vessant humà i pedagògic és un dels valors més fermes, més educadors i humans dels Jocs Olímpics i de la filosofia que inspiren."³⁶

Els grans campions saben perfectament que les victòries sempre tenen un caràcter efímer, que ningú és invencible, que no podran guanyar sempre; els millors esportistes tenen molt clar que algun dia la seva carrera fulgurant arribarà al seu final. Com diu Solar: "Sin embargo, es necesario hacerlo, aunque tan sólo sea para ser fiel a la propia esencia del deporte, una de cuyas señas de identidad se ubica en lo efímero de sus momentos de gloria y, afortunadamente, también de miseria y derrota."³⁷ Després de moltes gestes increïbles

---

³³ D. GUAY, *La culture sportive*. p. 48.

³⁴ J. M^a. CAGIGAL, *Obras Selectas*. Vol. II. p. 454.

³⁵ C. R. TORRES; D.G. CAMPOS (comp.), *Op. cit.* p. 161.

³⁶ A. MERCÉ, *Pierre de Coubertin*. p. 14.

³⁷ L. V. SOLAR. *Deporte. El Gigante Virtual*. p. 47.

protagonitzades pel gran campió Eddy Merckx, els amants d'aquest esport van poder veure com el seu regnat arribava al seu final. La supremacia esportiva mai serà definitiva, els millors esportistes, tots ells irrepetibles, saben que no són inexpugnables, que seran superats algun dia, que veuran com s'exhaureix la seva condició d'invictes.

Hem de pensar que tothom vol batre el millor; que, al capdamunt de la jerarquia esportiva, el campió esdevé el màxim punt de referència per igualar o superar, que exerceix una força d'atracció molt gran respecte aquells que aspiren a destronar-lo. És molt difícil que els grans campions deixin l'esport sense haver perdut mai. Un dels pocs a fer-ho va ser Lance Armstrong, que, poc després de retirar-se, va tornar a competir amb els millors: potser el que buscava era una derrota que el convertís en més humà. Com deia el campió Fangio, cal intentar ser el millor però mai creure's el millor. Ja sabem que un dels trets que defineixen l'*ethos* esportiu és l'encalçament constant de l'excel·lència, una voluntat incansable de superació. Ja sabem que, mitjançant l'esport, l'ésser humà busca singularitzar-se i saber fins on pot arribar, que els esportistes aspiren a un nivell de reeiximent més elevat i excepcional, que anhelan convertir-se en un dels elegits. Però també és veritat que l'esportista sap millor que ningú que no hi ha persones invencibles, que cal subscriure la frase de la malaguanada Florence Griffith: "Tots els meus rècords seran superats algun dia". L'esportista no pot desconèixer que la imbatibilitat és sobrehumana, que la gesta suprema només durarà un temps, que algun dia s'haurà d'acomiar per donar pas a altres campions.

Hem de salvaguardar les aspiracions legítimes de tot esportista d'aconseguir la victòria. Els grans esportistes són especialistes a competir amb mentalitat guanyadora, però també a no oblidar que cap campió és indestructible. De fet, el bon esportista és aquell que sap quan ha arribat el moment d'abandonar la seva carrera professional: saber retirar-se a temps és també una victòria. Els campions són també aquells que s'acomiaden en el moment just i oportú. Els veritables esportistes no només són aquells que ocupen un lloc d'honor en la història de l'esport, són també els qui, precisament perquè estimen allò que fan, desitgen veure com algú més fort els acaba superant.

L'esport ens ensenya a lluitar amb força per aconseguir els nostres objectius, però també ens prepara per tal d'afrontar situacions adverses en forma d'injustícia o derrota. D'aquesta manera, la praxi esportiva pot enfortir la nostra tolerància a la frustració, així com la nostra capacitat per respondre a situacions difícils. Per aquesta

raó, l'esport conté virtuts educatives per a tots els joves, en paraules de López: "Los estudiantes deberán luchar duro para conseguir un puesto de trabajo o un negocio y más aún para mantenerlo. Y tanto en el éxito como en el fracaso, afrontarlo con espíritu deportivo les dará una distancia higiénica, evitando la patología."³⁸ Creiem que l'esport ens pot ensenyar a conviure amb l'èxit, però també amb el fracàs, a relativitzar tant les victòries com les derrotes; pensem que tot això pot tenir un innegable valor pedagògic.

Saber guanyar i saber perdre són dos trets fonamentals del comportament esportiu, cal aprendre la humilitat en la victòria i la dignitat en la derrota. En paraules de Calderón: "La victoria o la derrota no son más que circunstancias que no han de provocar ni demasiado triunfalismo en quien gana ni demasiado fatalismo en quien sale derrotado. Todo campeón ha de tener presente que el triunfo no es eterno. En toda práctica deportiva hay más derrotas que victorias. Hay por tanto que aspirar al triunfo, pero sin perder de vista la posibilidad de una derrota."³⁹ L'esport ens pot ajudar a comprendre que, en la vida, les victòries i les derrotes mai són absolutes, que mai podrem assolir el triomf total i definitiu. En paraules de Solar: "Bajo el prisma de la autocrítica madura, la victoria absoluta no existe: o bien porque el vencedor siempre pudo haberlo hecho mejor, o porque tal victoria se debe al error circunstancial del adversario. En tales casos, la victoria pasa por la matización de la falta de plenitud. Tiene, en definitiva, un componente mayor o menor de derrota."⁴⁰ El triomf esportiu aconseguït en un moment donat no és garantia d'èxits futurs, els campions han de provar constantment el seu valor esportiu.

Precisament perquè a tothom li agradaria assaborir la satisfacció del triomf, resulta tan difícil assumir dignament una derrota. Però, si fos una tasca fàcil, potser no tindria el mèrit que li estem conferint. Encara que sigui desitjable que la victòria ompli d'alegria el guanyador, això no ha de dur-lo a menysprear els derrotats. Tant saber guanyar com saber perdre representen aprenentatges valuosos. Com diu Salvador: "Pero aunque el deporte es, por definición, competitivo, hay que valorar correctamente lo que significa ganar y perder. La derrota se ha comparado a veces con la muerte, pero sólo guarda un ligero parecido con ésta, ya que uno de los mayores atractivos del deporte es que casi siempre existe otra oportuni-

---

³⁸ DDAA, *Olimpismo y fair play*. p. 59.

³⁹ E. CALDERÓN, *Deporte y límites*. p. 68.

⁴⁰ L. V. SOLAR, *Deporte. El Gigante Virtual*. p. 100.

dad, y eso le quita dramatismo y le añade emoción, compromiso y emulación.”⁴¹ Enfront d'aquells individus obsessionats per la victòria, que identifiquen perdre amb morir i que reten culte al campió, hauríem d'aprendre que l'esport també es troba relacionat amb la realitat que va més enllà de guanyar.

Si només compta el resultat, l'esport s'escindeix de tota concepció moral i humanista. Aquesta mentalitat *resultadista*, on l'únic que compta és el resultat final en forma de victòria, entra en conflicte amb el *fair play*, i s'allunya de les línies mestres que vertebraren el discurs ètic i pedagògic de Coubertin. Tal com s'ha dit: “En darrer terme, el que forma és sempre la preparació per a la competició esportiva al marge del resultat –positiu o negatiu, derrota o victòria– que es doni. Així entenia Thomas Arnold la formació esportiva dels universitaris britànics, aquells que competien amb els remes a les aigües del Tàmesi en les regates entre Oxford i Cambridge o aquells altres joves que corrien a les pistes atlètiques amb el desig de preparar-se per a la vida.”⁴²

Vivim en una societat excessivament competitiva on tot es planteja com una pugna per sobresortir, com una lluita constant per destacar o ser el millor. Actualment predominen les persones que només gaudeixen si guanyen; en el nostre món és molt comú pensar que la victòria és l'única o principal finalitat de l'esport, que el *fair play* és una qualitat moral prescindible i secundària en benefici de l'objectiu màxim d'assolir el triomf final. Cada cop més abunden les persones obsessionades per un desmesurat afany de victòria, que viuen aclaparades per la pressió d'aconseguir l'èxit, que segueixen actuant com si tot estigués marcat pel resultat final. Tal com s'ha dit: “La noción de juego limpio es esencial: sólo puede concebirse la socialización a través del deporte si adquiere dimensiones morales. Pero la tiranía del éxito provoca desviaciones cada vez más numerosas, no sólo en el deporte profesional, sino también allí donde el deporte tiene la función de modelo, es decir, entre los jóvenes.”⁴³

Malauradament, la magnitud de l'impacte mediàtic i social de l'esport d'alt nivell i espectacular no deixa d'augmentar, però els seus valors molt sovint desatenen el model humanístic que nosaltres defensem. Molts pensem que les emissions esportives televisives traspuen un catàleg de conductes, actituds i valors molt

---

⁴¹ J. L. SALVADOR, *El deporte en Occidente. Historia, cultura y política*. p. 708.

⁴² O. BOLÒS; C.VILANOU, «Joventut, esport i religió: el moviment Muscular Christianity» en *Educació i Història. Revista d'Història de l'Educació*. p. 91.

⁴³ DDAA, *La función del deporte en la sociedad. Salud, socialización, economía*. p. 101.

discutibles moralment. Creiem que els mitjans de comunicació de massa transmeten els valors imperants socioculturalment, que la mentalitat subjacent als esports televisats és ideològicament molt conservadora. Considerem que aquests mitjans tendrien a destacar més els productes que no pas els processos, més el triomf que no pas la participació, a fomentar primordialment uns valors relacionats amb l'èxit i el triomf. Si tenim en compte el grau d'influx dels mitjans de comunicació de massa en la configuració dels esquemes valoratius, el seu potencial en la transmissió axiològica i el seu impacte conductual i cognitiu en els joves espectadors, s'entendrà el condicionament contaminant que poden arribar a exercir aquests agents socialitzadors. Com diu Gutiérrez: "Uno de los valores que no presenta relación significativa con la espectación del deporte televisado es la deportividad."⁴⁴ Els mitjans de comunicació, mitjançant la correcta o incorrecta selecció de periodistes i comentaristes, tenen una quota important de responsabilitat en els valors i actituds que es generen a partir de l'esport espectacle.

266

Malgrat no quedar del tot clara la connexió directa entre la recepció televisiva d'espectacles esportius i l'aplicació pràctica dels seus missatges en forma d'actituds i comportaments, no podem deixar de deplorar l'efecte que pot provocar en els espectadors més joves el bombardeig d'imatges i frases adreçades a l'èxit, la rivalitat, el triomf, l'ambició, el poder i el sacrifici de la pròpia salut física i psíquica.⁴⁵ És veritat que els mitjans de comunicació de massa es troben inundats d'esport però massa sovint només ens parlen dels grans equips i *cracks* guanyadors. Hauríem de recordar que l'esport existeix més enllà dels grans titulars dedicats al culte de la victòria i de la glorificació de l'èxit, que l'univers esportiu abraça amplis sectors que dissortadament no tenen cap mena de cobertura mediàtica. També és veritat que molt sovint tendeix a destacar-se la part més negativa de l'esport (violència, dopatge, trampes, etc.), i es deixen de banda comportaments i actituds admirables que transmeten el veritable pòsit humanista de l'esport. Així, per exemple, els casos d'antiesportivitat presenten més interès mediàtic que els casos de *fair play*. En comptes de subratllar aquelles conductes esportives poc exemplars, caldria posar més èmfasi en els comportaments

---

⁴⁴ M. GUTIÉRREZ, *Valores sociales y deporte*. p. 173.

⁴⁵ *Ibíd.*, p. 199. Com diu aquest autor: "La mayoría de programas que podemos contemplar en una pantalla, y a veces leer en la prensa, están fundamentados en el seguimiento de los valores dominantes impuestos por una arrolladora economía de mercado." a *Ibíd.*, p. 221.

excel·lents que es produeixen en l'àmbit esportiu, destacar aquells models que poden generar una mimesi moralment positiva.

Vivim un moment on ningú vol ser un perdedor; ens trobem dins d'una societat que només valora els guanyadors. A mesura que l'esport ha anat augmentant en preponderància social, la transcendència del resultat també s'ha anat incrementant. La competició ha desembocat en una rivalitat exacerbada on la victòria o la derrota s'han convertit en l'únic realment rellevant. Aquest canvi en l'escala axiològica és conseqüència de la inserció de l'esport dins d'una societat on la hipercompetitivitat constitueix un valor suprem. Això ha derivat en una accentuació desmesurada del component agressiu, una tendència que es podria intentar corregir a través de l'assimilació de valors morals enriquidors de la persona. Cada cop més, l'esport s'està contagiant dels valors predominants de la societat postmoderna, el sistema esportiu està rebent múltiples pressions i influències del context sociocultural actual. Pensem que l'obsessió per l'èxit (diners, fama, poder, etc.) ens pot conduir a pensar que tot és lícit per aconseguir els nostres objectius: aquesta seria una de les causes de la degradació moral de l'esport. Cal que els alumnes i joves esportistes rebin el missatge que hi ha coses més importants que iniciar-se en l'esport pensant en les grans estrelles, la fama o la riquesa, que el veritablement essencial és ser capaços de gaudir i formar-nos practicant-lo.

Per contra, la lògica de l'esport d'alta competició comporta moltes vegades rebutjar el *fair play* com un handicap enutjós. A partir d'aquí és fàcil que es produeixi un procés de reproducció d'altres subsistemes esportius. Un emmirallament que el podem observar en les competicions dels equips inferiors, amb nois i noies que malauradament estan agafant exemple d'actituds antiesportives d'alguns dels seus ídols esportius. Com diu Gutiérrez: "Precisamente en un momento como el actual, en el que somos testigos de gran cantidad de modelos procedentes del mundo deportivo que más merecen la censura que el aprecio, es cuando debemos recurrir a personas y modelos especialmente significativos por su capacidad y empeño en manifestar los valores más loables de la actividad física y el deporte, contraponiéndolos, en la medida de lo posible, a esos otros más detestables que deberían salir del campo de influencia de la educación de nuestros alumnos y deportistas."⁴⁶

La imatge de la gran estrella s'apodera de la idea d'esport, l'empremta intoxicant de l'esport d'alta competició no deixa d'incre-

---

⁴⁶ M. GUTIÉRREZ, *Manual sobre valores en la educación física y el deporte*. p. 110.

mentar-se. Aquest condicionament negatiu es veurà també representat per l'influx nefast que molts pares exerciran sobre els seus fills.⁴⁷ No podem oblidar-nos d'aquelles actuacions del tot inapropiades protagonitzades pels pares dels joves esportistes, d'uns progenitors que busquen a través dels seus fills un futur d'èxit i un potencial de guanys econòmics, individus que no s'han plantejat adequadament el que volen per als seus fills. No hem d'oblidar que massa sovint les exigències que reben els fills dels seus pares són desmesurades, que les pressions parentals són excessives i negatives, que molts cops l'opció esportiva no és lliurement elegida, sinó conseqüència d'una imposició externa que els nens no comprenen.

Cal tenir present que la idea que els pares tinguin de l'esport serà un element decisiu que condicionarà la manera com els fills veuran i viuran l'esport.⁴⁸ Molt freqüentment l'esport representa un mitjà per satisfer els desitjos d'uns adults impregnats d'uns valors materialistes, egoistes i innobles. Això pot ser molt perillós ja que pot afectar les capacitats emocionals dels seus fills, i pot repercutir, per exemple, en la seva por del fracàs. Cal evitar que la finalitat dels esports infantils i juvenils sigui que els pares puguin reviuire imaginàriament somnis no realitzats, que l'activitat esportiva dels fills sigui una projecció dels desitjos frustrats i incomplets dels seus progenitors. Intentar convertir el fill, en contra de la seva voluntat, en alguna cosa que els pares haurien volgut ser pot arribar a ser psicològicament molt contraproduent. Enfront d'això, hauríem de seguir l'assenyat consell de Duch i Mèlich: "Cal afegir que no tota influència que els adults exerceixen sobre els infants pot ser qualificada d'*educativa*. Només és educativa aquella relació d'influència que està orientada cap al bé de l'infant. Per això és imprescindible que els educadors (mares, pares, mestres) tinguin en compte les *intencions* dels mateixos infants. Expressant-ho d'una altra manera, la llibertat de l'adult ha de subordinar-se a la seva *responsabilitat* envers l'infant."⁴⁹

268

---

⁴⁷ DA, *L'esport a Catalunya*. p. 71. Com diu Barangé: "Els pares i mares, també protagonistes de l'esport escolar, són una altra font potencial d'estrès, a través de les actituds, els valors i les motivacions que inculquen en el jove. Bastants d'ells tenen unes expectatives molt elevades –sovint inconscientment– sobre el futur esportiu dels seus fills, prioritzen el resultat per damunt de la seva formació i són molt exigents i crítics amb les seves actuacions. De resultes d'aquesta pressió, molts practicants afectats d'aquest estrès competitiu acaben optant per abandonar la pràctica." a DA, *Adolescència i esport*. p. 48.

⁴⁸ DA, *Adolescència i esport*. p. 10.

⁴⁹ L. DUCH; J. C. MÈLICH, *Ambigüitats de l'amor. Antropologia de la vida quotidiana*, 2.2. p. 290-291.

La societat ens diu que hem de ser els millors, que guanyar és el més important, que l'únic que realment compta és el triomf. Però tots sabem que no sempre els resultats coincideixen amb els objectius, que en l'esport no sempre guanya el millor, que seria un gravíssim error reduir l'esport exclusivament a la victòria. Creiem que l'esport no pot justificar-se només pels resultats aconseguits, per l'èxit de la victòria o de la marca. Creiem que aquells que competeixen exclusivament per guanyar cometem un greu error. Si ho fem, malbaratarem els més nobles valors del *fair play* i oblidarem el més important: molt sovint el camí ja és un premi, haver participat ja compensa l'esforç, l'entrega i la lluita. Cal apostar per tots aquells que inculquen el joc net i els comportaments altruistes que afavoreixen la vida en societat, cal que els nois i noies entenguin que saltar-se les regles establertes amb l'única finalitat de guanyar no té cap sentit. D'aquesta manera, elogiarem el comportament de l'entrenador de l'equip que ordena al seu jugador llançar a fora un penal injust favorable al seu equip.

Si, d'una banda, defensem que l'esport pot fomentar comportaments correctes; d'altra banda, hem de reconèixer que no deixem de créixer les actituds esportives que només s'alimenten de l'afany obsessiu de triomfs, conductes que actuen únicament amb la mirada posada en el resultat de la competició. Per un cantó, trobaríem entrenadors que s'esforçarien per inculcar el joc net i l'esportivitat; però, per un altre, proliferarien els individus que no admeten altra possibilitat que la victòria, que es decantarien per fer de l'esport una extensió del pitjor de la societat actual. Els grans esportistes saben perfectament que no hi ha confrontació esportiva sense *fair play*, que l'entranya de l'esport consisteix precisament a respectar i ser respectat, a viure la pràctica esportiva com un premi en si mateix.

Bibliografia

ARNOLD, PETER JAMES: *Educación física, movimiento y currículum*. Madrid: Ministerio de Educación y Ciencia. Centro de Publicaciones Morata, 1991.

BOLÒS, ORIOL DE; VILANOU, Conrad: «Joventut, esport i religió: el moviment Muscular Christianity» en *Educació i Història. Revista d'Història de l'Educació*. 2004/7.

CAGIGAL, JOSÉ MARÍA: *Deporte, pedagogía y humanismo*. Madrid: Publicaciones del Comité Olímpico Español, 1966.

-«Ocio y deporte» en *Citius, Altius, Fortius. Estudios Deportivos*. Tomo XIII. Madrid: Instituto Nacional de Educación física y deportes,

1971/1-4.

-*Deporte. Espectáculo y acción*. Barcelona: Salvat Editores, 1985.

-*Obras Selectas. 3 Vol.* Madrid: Comité Olímpico Español: Ente de Promoción Deportiva José María Cagigal: Asociación Española de Deportes para Todos, 1996.

CALDERÓN, EMILIO: *Deporte y límites*. Madrid: Anaya, 1999.

COCA, SANTIAGO: *El hombre deportivo*. Madrid: Alianza Editorial, 1993.

COUBERTIN, PIERRE DE: *Ideario olímpico. Discursos y ensayos*. Instituto Nacional de Educación Física. Madrid, 1973.

DDAA: *La función del deporte en la sociedad. Salud, socialización, economía*. Madrid: Ministerio de educación y cultura. Consejo Superior de Deportes, 1996.

DDAA: *Olimpismo y fair play: selección de ponencias y comunicaciones presentadas en las ediciones del Seminario sobre Fair Play en el Deporte Escolar, celebradas en Murcia en 1997 y 1998*. Murcia: Ayuntamiento de Murcia. Concejalía de Juventud y Deportes, 1999.

DA: *Adolescència i esport*. Barcelona: Publicacions Inde, 2004.

DA: *Nadala 2008. L'esport a Catalunya*. Any 42. Barcelona: Fundació Lluís Carulla, 2008.

DE VILLENA, LUIS ANTONIO: «Encomio del deporte» en *ABC*. 22-2-1986. p. 38.

DOMÍNGUEZ, JOSÉ LUIS: *Reflexiones acerca de la evolución del hecho deportivo*. San Sebastián: Servicio editorial de la Universidad del País Vasco, 1995.

DUCH, LLUÍS; MÈLICH, JOAN CARLES: *Ambigüitats de l'amor. Antropologia de la vida quotidiana, 2.2*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2004.

DURÁNTEZ, CONRADO: *Pierre de Coubertin. El humanista olímpico*. Lausanne: Musée Olympique, 1994.

FRAILE, ANTONIO (coord.): *El deporte escolar en el siglo XXI: análisis y debate desde una perspectiva europea*. Barcelona: Editorial Graó, 2004.

GARCÍA FERRANDO, MANUEL; PUIG, NÚRIA; LAGARDERA, FRANCISCO (comp.): *Sociología del deporte*. Madrid: Alianza Editorial, 2005.

GUAY, DONALD: *La culture sportive*. Paris: Presses Universitaires de France, 1993.

GUTIÉRREZ, MELCHOR: *Valores sociales y deporte. La Actividad Física y el Deporte como transmisores de valores sociales y personales*. Madrid: Gymnos, 1995.

-*Manual sobre valores en la educación física y el deporte*. Barcelona: Paidós, 2003.

LAÍN ENTRALGO, PEDRO: *Sobre la amistad*. Madrid: Espasa-Calpe, 1986.

MERCÉ, ANDREU: *Pierre de Coubertin*. Barcelona: Edicions 62, 1992.

SALVADOR, JOSÉ LUIS: *El deporte en Occidente. Historia, cultura y política*. Madrid: Cátedra, 2004.

SOLAR, LUIS VICENTE: *Pierre de Coubertin. La dimensión pedagógica: la aportación del movimiento olímpico a las pedagogías corporales*. Madrid: Editorial Gymnos, 2003.

TORRES, CESAR R; CAMPOS, DANIEL G. (comp.): *¿La pelota no dobla? Ensayos filosóficos en torno al fútbol*. Buenos Aires: Libros del Zorzal, 2006.

VERDÚ, VICENTE: *El éxito y el fracaso. El sentido de la vida*. Madrid: Ediciones temas de hoy, 1991.

Guillem Turró
Escola de Batxillerats
Institució Cultural del CIC

[Article aprovat per a la seva publicació el gener de 2011]